

Posuny v štruktúre pracovných miest v Európe v čase Veľkej recesie

Zhrnutie

Úvod

Rovnako ako väčšina vyspelého sveta aj Európa pokračuje v riešení následkov Veľkej recesie z rokov 2008-2009. Jej dôsledky sú obzvlášť závažné najmä na trhu práce. V druhom štvrťroku r. 2010 bolo v EÚ-27 v platenom zamestnaní o päť miliónov menej osôb než v druhom štvrťroku r. 2008. V tejto správe sa opisuje vplyv recesie na štruktúru zamestnanosti podľa povolání a odvetví v EÚ-27 na úrovni celej EÚ i na úrovni jednotlivých členských štátov. Posudzuje sa z kvantitatívneho hľadiska (identifikovaním posunov v rámci úrovni zamestnanosti) i kvalitatívneho hľadiska (preukázaním, ako sú posuny v rámci úrovni zamestnanosti premietnuté do mzdového spektra). Toto je prvá správa zverejnená v rámci Európskeho monitora pracovných miest nadácie Eurofound. Ďalšia správa, ktorá bude uverejnená koncom roka 2011, bude pokračovať v analýze do polovice roka 2011, keď sa oživenie pracovného trhu (snáď) viac stabilizuje.

Politické súvislosti

Stratégia EÚ pod názvom Európa 2020 na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu zahŕňa záväzok na podporu vysokej úrovne zamestnanosti a produktivity. To znamená obnovený dôraz na ciele predchádzajúcej Lisabonskej stratégie, a to zvýšiť kvalitu a počet pracovných miest. Väčší počet pracovných miest je potrebný na riešenie prudkého nárastu nezamestnanosti, ku ktorému došlo v dôsledku finančnej krízy. Rast zamestnanosti je tiež potrebný, ak má Európa pokročiť pri plnení cieľa, ktorým je dosiahnuť 75-percentnú mieru zamestnanosti do roku 2020 pre osoby vo veku medzi 20 a 64 rokov. V roku 2010 miera zamestnanosti tejto skupiny dosahovala 68,6%. Okrem toho kvalitnejšie pracovné miesta (pokiaľ ide o odbornú prípravu, rozsah znalostí a pracovné podmienky) sú potrebné na zlepšenie úrovne produktivity Európy, čo je rozhodujúce na riešenie výziev v oblasti

konkurencieschopnosti čoraz multipolárnejšieho sveta a na udržanie a zlepšenie životných podmienok.

Pohľad do minulosti ukazuje, že Európa zažívala od konca deväťdesiatych rokov minulého storočia až do nástupu recesie v roku 2008 niečo ako zázrak, pokiaľ ide o pracovné miesta. Za čosi viac ako desať rokov bolo vytvorených viac ako 20 miliónov nových pracovných miest: v absolútnych aj relatívnych číslach, čo bolo viac než v USA. Aj keď sa ciele Lisabonskej stratégie v oblasti zamestnanosti nespĺnili, dosiahol sa značný pokrok pri zvyšovaní mier zamestnanosti a v boji proti nezamestnanosti. Na druhej strane sa vynorili obavy podobné tým, ktoré sa už skôr objavili v USA, týkajúce sa kvality vytvorených pracovných miest. Súviseli so zistením, že existovali mnohé nové pracovné miesta s nízkymi mzdami a neperspektívne pracovné miesta v službách, nebolo ich však dosť v oblastiach založených na znalostiach a s potenciálom zvyšovania produktivity. Dosiahol sa nárast počtu pracovných miest na úkor kvality pracovných miest?

Vo svojej predchádzajúcej práci nadácia Eurofound používala jednoduchú metódu analýzy, ktorú vyvinul prvýkrát Joseph Stiglitz, s cieľom poskytnúť empiricky správnu odpoveď na túto otázku. Z rozdelenia zamestnania na jednotlivé pracovné miesta (ako konkrétne povolanie v konkrétnom odvetví, napr. zdravotná sestra v sektore zdravotníctva alebo predavač v maloobchodnom sektore) a hodnotenia práce z hľadiska hodinovej mzdy (ako ukazovateľa kvality pracovných miest) možno vidieť, či sa rast alebo pokles počtu pracovných miest sústredil v „dobro“, „stredne“, alebo „zle“ platených pracovných miestach. Táto analýza sa zaoberala vývojom na trhu práce v 23 členských štátoch v rokoch 1995 až 2006.

- Z tejto analýzy vyplynulo predovšetkým, že rast zamestnanosti smeroval k relatívne lepšie plateným pracovným miestam.

- Zistilo sa tiež, že rast zamestnanosti bol najslabší v strede mzdového pásma, čo sa spájalo s dlhodobým poklesom zamestnanosti vo výrobnom priemysle. Rast v najhoršie platených pracovných miestach bol trochu vyšší.
- Aj keď tento obraz bol na národnej úrovni rôznorodý, údaje za EÚ ako celok čiastočne podporujú obraz „zmenšujúcej sa strednej úrovne“, ktorý už bol dávnejšie identifikovaný na amerických a britských trhoch práce.

Hlavné zistenia

V tejto správe – *Posuny v štruktúre pracovných miest v Európe v čase Veľkej recesie* – sa využívajú údaje z európskeho prieskumu pracovných síl na analýzu, či obraz asymetricky polarizovaného posunu zamestnanosti zistený v predchádzajúcej práci nadácie Eurofound pretrvával počas obdobia intenzívnej straty pracovných miest (medzi druhým štvrťrokom r. 2008 a druhým štvrťrokom r. 2010).

- Aj keď existujú zjavné rozdiely, pokiaľ ide o výsledky v oblasti zamestnanosti, rozdelenie bolo podobné ako v predchádzajúcom desaťročí z hľadiska distribúcie posunov zamestnanosti v rámci mzdovej štruktúry na celkovej úrovni EÚ. Recesia podľa všetkého zrýchliła predchádzajúce trendy.
- Prudké straty v oblasti pracovných miest s nízkymi a stredne vysokými mzdami, najmä v stavebníctve a výrobe zdôraznili polarizáciu štruktúry zamestnanosti.
- Dokonca aj v období intenzívnej straty pracovných miest, zamestnanosť v oblasti najlepšie platených pracovných miest stále rástla. Tak ako v predchádzajúcich desiatich rokoch k nárastu počtu pracovných miest v kvintile najvyšších miezd (horných 20 % mzdového spektra) dochádzalo predovšetkým vďaka nárastom pracovných miest v tzv. službách založených na znalostiach. Patria k nim verejné služby (najmä v oblasti vzdelávania a zdravia), ako aj súkromné služby (obchodné služby). Počas recesie sa zvýšila relatívna dôležitosť verejných služieb pre nárast počtu pracovných miest v hornom kvintile.
- Na úrovni členských štátov v čase recesie sa pozorovali tri hlavné typy posunov zamestnanosti: zhodnotenie (rast počtu pracovných miest sa posunul do hornej časti mzdového rozdelenia), polarizácia (rast zamestnanosti v spodnej a hornej časti mzdového spektra, ale zmenšenie uprostred) a znehodnotenie (strata pracovných miest je väčšia na úrovni lepšie platených pracovných miest, zatiaľ čo počet menej platených pracovných miest buď rástol, alebo utrpel len pomerne malý pokles).
- Ženám sa počas recesie darilo na trhu práce lepšie než mužom, a to tak z kvalitatívneho, ako aj kvantitatívneho hľadiska. Počas krízy došlo k strate štyroch „mužských“ pracovných miest na jedno „ženské“ pracovné miesto. Niektoré zdroje spravidla veľmi kvalitného rastu zamestnanosti sa nachádzali v oblasti pracovných miest, v ktorých bývajú zamestnané prevažne ženy v zdravotníctve a školstve.
- Miery zamestnanosti starších pracovníkov počas krízy zostali prekvapivo na vysokej úrovni, avšak vážne postihnutí boli pracovníci v základnom veku (medzi 30 až 49 rokov) a predovšetkým mladí pracovníci. Počas recesie došlo k výraznému zvýšeniu zamestnanosti osôb vo veku medzi 50 až 64 rokov – 1,7 miliónov nových pracovných miest. K tomuto nárastu zamestnanosti došlo v celom mzdovom spektre, ale bol posunutý smerom nahor k najlepšie plateným pracovným miestam. V prípade mladších pracovníkov (vo veku do 30 rokov) dochádzalo k stratám pracovných miest v celom mzdovom spektre.
- Pokiaľ ide o postavenie v zamestnaní, situácia bola nejasná. V počiatočnej fáze recesie dochádzalo k značným stratám dočasných pracovných miest, avšak počnúc rokom 2009 k väčšej časti rastu zamestnanosti dochádzalo v dočasných pracovných miestach, aj keď k nemu dochádzalo obvykle v menej platených pracovných miestach. Práca na čiastočný úväzok sa rozširovala naprieč mzdovým spektrom, pričom prírastky boli viac alebo menej rovnomerne rozdelené medzi mužov a ženy. Nové mužské pracovné miesta na čiastočný úväzok vznikli najmä v oblasti menej platených pracovných miest v poľnohospodárstve a výrobe potravín a nápojov, pričom k viac ako dvom tretinám rastu ženských pracovných miest na čiastočný úväzok došlo v lepšie platených pracovných miestach v školstve, zdravotníctve a odborných službách.

Ďalšie informácie

Podrobnejšia analýza sa uvádza v celej správe *Posuny v štruktúre pracovných miest v Európe v čase Veľkej recesie*, ktorá je k dispozícii na www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1141.htm

John Hurley, výskumný pracovník
Joh@eurofound.europa.eu